

Harvard Universiteti

Qloballaşan dünyada ali təhsil bir sıra ölkələrin inkişafının əsas prioriteti hesab olunur. Buna görə də keyfiyyətli ali təhsil ölkənin gələcəyini təmin edəcək gənc nəslin həyatında başlıca amildir. Xatırladaq ki, "Azərbaycan müəllimi" qəzeti ötən illərdə "Dünya universitetləri" rubrikasında dünyanın ən nüfuzlu ali məktəbləri barədə silsilə materiallar dərc edib. Oxucularımızın rəğbət və marağını nəzərə alaraq bu məlumatlar əsasında "Dünyanın 100 ən yaxşı universiteti" kitabı çap olunub. Son 10 il ərzində universitetlərin akademik fəaliyyətinə dair bəzi məlumatların köhnəldi-

yini və çoxsaylı oxucularımızın müraciətini nəzərə alaraq qəzetimizin bu nömrəsindən başlayaraq ən son məlumatlar əsasında dünyanın nüfuzlu universitetləri barədə yenilənmiş silsilə materiallar dərc etməyi nəzərdə tutmuşuq. Ümid edirik ki, dünya reytinglərində ön sıralarda olan nüfuzlu ali məktəblərlə bağlı materiallar gənclərimizə akademik təhsil mühitində öz mövqeyi ilə seçilən, daha geniş, hərtərəfli, bugünkü əmək bazarının tələblərinə uyğun peşəkar kadr hazırlığını həyata keçirən universitetlərlə tanış olmağa və öz seçimlərini düzgün etməyə imkan verəcək.

Harvard Universiteti (*Harvard University*) ABŞ-ın Massaçusets ştatının Kembric şəhərində yerləşir. Bu universitet ABŞ-ın Müstəqillik Bəyannaməsinin elan edilməsindən 140 il əvvəl yaradılan ən qədim ali təhsil müəssisəsidir. Böyük Britaniyanın "*Times Higher Education*" jurnalının 2014, 2015-ci illərdə tərtib etdiyi dünya universitetlərinin reytinginə əsasən Harvard 2 il dəyişməz olaraq ali məktəblər arasında birinci yerdə olub. Harvard Universiteti ABŞ-ın ən qədim və nüfuzlu ali məktəblərinin assosiasiyası olan Sarmaşlıq Liqasına - Amerikamın elit universitetləri qrupuna daxildir. Ali məktəbin devizi "Həqiqət" (Veritas), simvolu isə tünd qırmızı rəngdir.

Tarixi

Harvard Universitetinin bünövrəsi müstəmləkələrin Amerika qitəsinə gətirilməsinə 16 il sonra - 1636-cı il sentyabrın 8-də qoyulub. Ali məktəbin tarixi Massaçusets Ali Məhkəməsinin qərarı ilə Harvard kollecinin yaradılmasından sonra başlayır. Bu elm mərkəzi özünün ilk himayəçisi, 1638-ci ildə öz mülkünün yarısını və kitabxanasını yeni yaranmış təhsil müəssisəsinə vəsiyyət etmiş gənc nazir Con Harvərdin şərəfinə Harvard Kolleci adlandırılıb. Con Harvarda məxsus bu kitabxana tarixən qitənin ikinci kütülvə kitabxanası (yezuitlər ordeni kilsəsinin kitabxanası ilk belə kitabxanadır) hesab olunub. Harvard Kollecinin universitetə çevrilməsi prosesi XIX əsrin ilk rübünə təsadüf edib. Bu zamana qədər təhsil müəssisəsində yalnız İncil, dillər və riyaziyyat elmi öyrədilirdi. Kolleco universitet statusunun verilməsi isə tibb (1810) və hüquq (1817) elmlərinin tədris edilməsi ilə bağlı olub. Harvard Universitetinin ilk buraxılışında bu təhsil müəssisəsində çalışan yalnız bir müəllimdən İngiltərə universitetlərinin proqramı üzrə dərslər almış 9 tələbə bitirib. 1643-cü ilə aid bir mənbədə Harvard Universitetinin məqsədi belə açıqlanıb: "Bilik axtarışı və onların gələcək nəsələ ötürülməsi naminə! Bu yoldan qorxub çəkənlər isə qoy cahilcəsinə kilsənin möcüzələrinə ümid bağlasınlar".

Büdcəsi və təhsil haqqı

Harvard Universitetinin gəliri ilə yanaşı xərcləri də 4,5 milyard ABŞ dolları təşkil edir. Universitetin İlanə fondunda toplanmış vəsaitlərin ümumi həcmi 37,6 milyard ABŞ dollarıdır. 2007-ci ildən 2014-cü ilə kimi ali məktəbə maliyyə yardımlarının həcmi 96 milyon dollardan 166 milyon dollara qədər artıb. 2015-2016-cı tədris ili üçün universitetdə birlik təhsil haqqı təxminən 45278 ABŞ dolları müəyyən olunub. Digər zorur xərcləri də nəzərə alsaq illik xərclər 60,659 min dollara başa gəlir. Hazırda universitet tələbələrini üçdə ikisi maliyyə yardımı alır. Əcnəbi tələbələr üçün nəzərdə tutulan "Devid Rokfeller qrantı" təhsil prosesində fəal olan və ya təhsil müddətində tədqiqatlara, ali məktəbin inkişafına töhfə verən şəxslərə təqdim olunur.

Universitet bu gün

Harvard Universitetinin kampusu təxminən 500 akr ərazini əhatə edir və əsasən Kembric və Boston

ərazisində yerləşir. Harvardın əsas kampusunun 85 hektar ərazisi Kembricdə, Harvard Yarda parkında, Boston şəhərinin mərkəzindən 5.5 km şimal-qərbdədir. Burada universitetin mərkəzi və akademik binaları, əsas kitabxanaları, birinci kurs tələbələri üçün nəzərdə tutulmuş yataqxanaların böyük əksəriyyəti, memorial kilsə və başqaları yerləşir. İkinci kurs tələbələri üçün nəzərdə tutulmuş 12 yaşayış binasından 9-u Harvard Yardım cənubunda. Digər üç yaşayış evi Qundan Haus adlandırılan ərazidədir. Tələbələrin ictimai nəqliyyatla təmin edilməsi işində Harvard MBTA (*Massachusetts Bay Transportation Authority* - Massaçusets Körfezi Nəqliyyat Müəssisəsi) metro stansiyasının rolu böyükdür.

Harvard Biznes Məktəbi və universitetin idman obyektləri, o cümlədən Harvard stadionu Oston şəhərində yerləşir və 145 hektar ərazini əhatə edir. Harvard İctimai Səhiyyə Məktəbinin kampusları isə 8,9 hektar ərazidə, Bostonun mərkəzindən 3,3 km cənub-qərbdədir. Harvard Universitetinin bütün tələbələrini demək olar ki, birinci kursdan etibarən kampus ərazisində yerləşən yataqxanalarda yaşayırlar. Müsbət qiymətləri və ya digər nailiyyətləri olan tələbələr evlərdə məskunlaşdırlar. Bu evlər həm yaşayış yeri, həm də tələbələrə universitetin sosial mühitinə uyğunlaşmasına yardım edən inzibati bölmə kimi fəaliyyət göstərir. Yataqxanalar və evlər ("House") universitetin fərqli strukturlarıdır. "House Plan" adlı bu Harvard ənənəsi 1909-1933-cü illərdə universitetə rəhbərlik etmiş prezident Lourens Lourel tərəfindən yaradılıb. "House" sözü həm "ev, kollec", həm də "dini qardaşlıq" kimi başa düşülür. Harvardın istənilən kolleci 4 il ərzində sözün əsl mənasında burada təhsil alanların doğma evinə çevrilir. Amerika universitetlərinin şəhər və şəhərraflı kampusları mövcuddur, tələbələrin çoxu şəhərkənar kampuslarda cəmlənib. Amerikalı tələbə üçün universitet təkcə auditoriya, laboratoriya, kitabxana deyil; o oxuduğu təhsil müəssisəsində idmanla məşğul olur, öylənir, mədəni səviyyəsinə artırır, ictimai həyatda fəal iştirak edir (tələbə təşkilatları, "prezident" seçkiləri və s.). Bununla yanaşı, kampus böyük bir əmək bazarına bənzəyir. Tələbələr boş vaxtlarında kafə və restoranlarda, mağazalarda, yanacaqdoldurma məntəqələrində və başqa kiçik biznes müəssisələrində işləyərk pul qazanırlar. Hətta ən varlı amerikalı ailələr belə övladlarının yalnız təhsil haqqını ödəyir. Valideynlər hesab edirlər ki, bu, ictimai adaptasiya üçün ən yaxşı məktəbdir. Harvard Universitetinin Redklif Qabaqcıl Tədqiqatlar İnstitutu, Harvard Kolleci, İncəsənət və elmlər fakültəsi ilə yanaşı 12 məktəbi fəaliyyət göstərir. Universitetin ABŞ və dünyanın 190-dan artıq ölkəsində 360 mindən çox məzunu var.

Redklif Kolleci 1879-cu ildə xeyriyyəçi və yazıçı Artur Gilman və onun oğlu tərəfindən təsis edilib. Kollecin yaradılmasında məqsəd qadınların təhsilə cəlb etmək, onların Harvard Universitetində oxumasına yol açmaq olub. 1879-cu ildən 1943-cü ilədək Harvard Universitetinin professorları Redklif Kollecinə mühazirə oxuyublar. 1946-cı ildən etibarən bu iki təhsil müəssisəsinin bütün kursları birləşdirilib. 1960-cı

ildən sonra inteqrasiya prosesi daha da sürətlənib. Redklif Kollecinin tələbələri Harvard Universitetinin diplomunu ilk dəfə 1963-cü ildə alıblar. 1975-ci ildə Redklif Kolleci və Harvard Universiteti qəbul şöbələrini birləşdirərək vahid qəbul siyasəti həyata keçirməyə başlayıb. 1999-cu il sentyabrın 14-də Redklif Kollecinin Harvard Universitetinə birləşdirilməsi prosesi başa çatdırılıb. Həmin il kollecin adı dəyişdirilərək Redklif Qabaqcıl Tədqiqatlar İnstitutu olub. 2007-ci ilin fevralında Harvərdin Müşahidəçilər Şurasının qərarı ilə Redklif Qabaqcıl Tədqiqatlar İnstitutuna Harvərdin müstəqil institutu statusu verilib. *Harvard Biznes Məktəbi* 1908-ci ildə yaradılıb və dünyada ilk MBA proqramını həyata keçirən məktəb kimi tanınır. Yaradılmasından ötən bir əsrdən artıq vaxt ərzində bu təhsil müəssisəsinə çoxlu sayda tələbə bitirib. Dünyanın 160-dan çox ölkəsində məktəbin 70 mindən artıq məzunu var. Bu şöbə hər buraxılış ili ilə daha da genişlənir. *Harvard İxtisasartuma Məktəbi* 1909-cu ildə yaradılıb və Harvard Universitetinin təhsilin davam etdirilməsi bölməsinə daxil olan iki məktəbdən biridir (digəri 1871-ci ildən fəaliyyət göstərən Harvard Yay məktəbidir). Harvard İxtisasartuma Məktəbi bir əsrdən artıqdır ki, Harvard Universitetində sertifikat alınması üzrə təlim kursları həyata keçirir və elmi dərəcə almaq üçün işləmək imkanını yaradır. Məktəbdə 65 ixtisas üzrə qəbul aparılır və burada təhsil alan tələbələr Harvard Məzunlar Assosiasiyasının üzvləri seçirlər. *Dizayn Ali Məktəbi* 1936-cı ildən fəaliyyət göstərir. Hazırda məktəb geniş spektrli magistr və doktorluq dərəcələri üzrə proqramlar təklif edir. 1920-ci ildə yaradılan *Pedaqoji Elmlər Ali Məktəbinin* əsas məqsədi təhsil sahəsində liderlər hazırlamaqdır. Bu ali məktəb hazırda təhsil sahəsinin üzvlüyü ən çətin məsələlərin həlli ilə məşğul olur. *Harvard Kennedy Məktəbi* 1936-cı ildə Dövlət İdarəçilik Ali Məktəbi adı altında fəaliyyətə başlayıb. 1966-cı ildə məktəbin adı dəyişdirilərək qətlə yetirilmiş prezident Con Kennedinin şərəfinə Con Kennedy adına İdarəetmə Məktəbi adlandırılıb, hazırda dünyanın ən tanınmış elmi-tədqiqat institutlarından biridir. Burada 15 elmi-tədqiqat mərkəzi və institutlar fəaliyyət göstərir. Kennedy Məktəbinin dünyanın 127 ölkəsində 27 mindən çox məzunu var və onlar əsasən dövlət və özəl sektorda çalışırlar. *Harvard Hüquq Məktəbi* 1817-ci ildə yaradılıb və ABŞ-ın ən qədim hüquq təhsil müəssisələrində işləyərk pul qazanırlar. Hətta ən varlı amerikalı ailələr belə övladlarının yalnız təhsil haqqını ödəyir. Valideynlər hesab edirlər ki, bu, ictimai adaptasiya üçün ən yaxşı məktəbdir. Harvard Universitetinin Redklif Qabaqcıl Tədqiqatlar İnstitutu, Harvard Kolleci, İncəsənət və elmlər fakültəsi ilə yanaşı 12 məktəbi fəaliyyət göstərir. Universitetin ABŞ və dünyanın 190-dan artıq ölkəsində 360 mindən çox məzunu var.

Redklif Kolleci 1879-cu ildə xeyriyyəçi və yazıçı Artur Gilman və onun oğlu tərəfindən təsis edilib. Kollecin yaradılmasında məqsəd qadınların təhsilə cəlb etmək, onların Harvard Universitetində oxumasına yol açmaq olub. 1879-cu ildən 1943-cü ilədək Harvard Universitetinin professorları Redklif Kollecinə mühazirə oxuyublar. 1946-cı ildən etibarən bu iki təhsil müəssisəsinin bütün kursları birləşdirilib. 1960-cı

bi (ianəçi Ebbott Lourensın şərəfinə adlandırılıb) adı ilə təsis edilib və elm və texnika sahəsinin tədrisi ilə məşğul olan ilk təhsil ocağıdır. *İncəsənət və Elmlər Ali Məktəbi* 1872-ci ildə fəaliyyətə başlayıb. Məktəb incəsənət magistri, elm magistri, mühəndislik magistri, meşə təsərrüfatı magistri və fəlsəfə doktoru dərəcələri verir. *Harvard Tibb Məktəbi* ölkənin üç ən qədim tibb məktəbindən biridir və 1782-ci il sentyabrın 19-da yaradılıb. İncəsənət və elmlər fakültəsi 1890-cı ildən fəaliyyət göstərir və universitetin ən iri bölməsidir. Bu fakültəyə Harvard kolleci, İncəsənət və Elmlər Ali Məktəbi, Mühəndislik və Təbii Elmlər Məktəbi, təhsilin davam etdirilməsi bölməsi, ixtisasartuma və yay məktəbləri, o cümlədən kitabxanalar və muzeylər daxildir. Harvard Universitetinin tərkibinə Astronomiya Rəsədxanası, müxtəlif elmi-tədqiqat müəssisələri, incəsənət muzeyləri daxildir. Universitetin kitabxana sistemində 90 kitabxana və 20.4 milyon cildə yaxın kitab var. Bu kitabxana dünyanın ən iri, ABŞ-ın isə böyüklüyünə görə ikinci (Konqres kitabxanası) kitabxanasıdır.

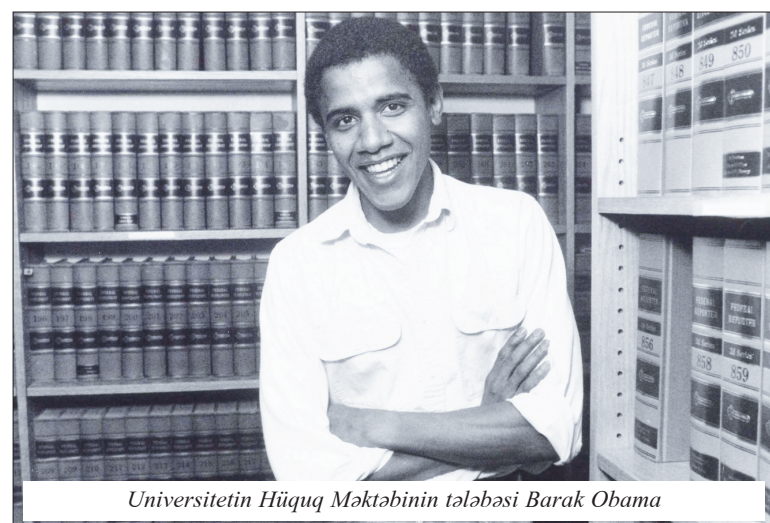
Harvard Universitetinə rəhbərlik universitetin prezidenti və kollegial şuralar ("Harvard korporasiyası") tərəfindən həyata keçirilir. Prezident bütün təlim prosesinə nəzarət həyata keçirdiyinə görə universitetin məsul şəxsi hesab olunur. Harvard Universitetinin indiki prezidenti Dyu Gilpin Faust, prorektoru Alan Qarberdir. Universitetin məktəbləri, kollec və fakültələri dekanlar tərəfindən idarə olunur. Harvard Universitetində geniş və əhatəli elmi tədqiqatlar həyata keçirilir. Hər il bu tədqiqatlara 750 milyon ABŞ dolları həcmində vəsait sərf olunur. Tədqiqatlar universitetin məktəblərində, Redklif Qabaqcıl Tədqiqatlar İnstitutunda, 100-dən artıq elmi-tədqiqat mərkəzində və kampusunda, həmçinin dünya ölkələrində həyata keçirilir.

Harvard Universitetinə qəbul qaydaları çox sərt, sənədlərini təqdim edənlərin yalnız 20 faizi Harvard tələbəsi adını qazanır. Qəbul imtahanları test və müsahibə mərhələləri üzrə aparılır. Universitet qəbul üçün sənəd qəbulu hər il yanvarın 1-də başa çatır. Ali məktəbə daxil olmaq üçün ilkin ödəniş 75 ABŞ dolları təşkil edir. Harvard Universiteti 600-dən artıq kurs təqdim edir. Onların 100-dən çoxu onlayn rejimdə həyata keçirilir. Onlayn kurslarda 3 milyon insan qeydiyyatdan keçib. Prezident Ceyms Brayant Konantın (1933-1953) universitetə rəhbərlik etdiyi dövrdən başlayaraq burada əlavə ümumi təhsil proqramı qəbul olunub. Hər bir məzun əsas ixtisas fənlərindən başqa, fakültativ fənlərdən də imtahan verməlidir. Məsələn, gələcək fizik "XX əsr poeziyasında metafora", "Okeaniyanın mədəniyyəti", "Dini müharibələrin tarixi" və s. kimi fənlərdən yüksək nəticələr əldə etməlidir. Harvard Universitetinin Kembric və Bostonda yerləşən məktəblərində 21708 tələbə təhsil alır. Onlardan 14500-dən çoxu magistrant və doktorantlar təşkil edir. Tələbələrin 22 faizi əcnəbilərdir. Bundan əlavə, 30 minə yaxın tələbə universitetin təklif etdiyi müxtəlif kurslarda təhsil alırlar. Tələbələr əsasən ABŞ-ın 50 ştatının və dünyanın 80-dən artıq ölkəsini təmsil

Yerləşir: ABŞ, Massaçusets ştatı, Kembric şəhəri
Yaranma tarixi: 1636-cı il
Tipi: Özel
İşçi heyətinin ümumi sayı: 10000
Tələbələrin sayı: 21000
İllik gəlirləri: 4,5 milyard ABŞ dolları (2015-ci büdcə ili üçün)
İllik xərcləri: 4,5 milyard ABŞ dolları (2015-ci büdcə ili üçün)
İlanə Fondu: 37,6 milyard dollar (2015-ci büdcə ili üçün)
Rəsmi saytı: www.harvard.edu

Harvardın Prezidenti yeni tələbələr və onların valideynləri ilə görüşür

Universitetin Hüquq Məktəbinin tələbəsi Barak Obama

2015-ci ilin məzunları

edirlər. Universitetdə 400-dən çox tələbə təşkilatı fəaliyyət göstərir.

Harvard Universitetində təhsil alan tələbələr 11-89 yaş arasındadır. Universitetin ən gənc tələbəsi Uilyam Ceyms Sidis olub. O, 1909-cu ildə 11 yaşında Harvard kollecinə daxil olmaqla bu adə layiq görülmü. Harvard Universitetini 1997-ci ildə 89 yaşında bitirən Meri Fazano isə ali məktəbin ən yaşlı məzunu adını alıb. Universitetin əməkdaşlarının sayı tibbi heyətlə birlikdə təxminən 10 min nəfərdən çoxdur. Burada 3000-dək professor-müəllim heyəti çalışır. Harvardın hazırda bütün dünya ölkələrində 323 min məzunu yaşayır. Məzunların 271 mini ABŞ-ın payına düşür. 52 min məzun isə 201 ölkənin vətəndaşlarıdır.

Harvard Universitetinin məşhurları

Harvard Universitetini çoxlu sayda dünya şöhrətli şəxslər bitirib. Universitetin məzunları arasında 47 Nobel mükafatı laureatı, 32 dövlət başçısı, 48 nəfər "Pulitzer" elm mükafatçısı var. Onların arasında ABŞ-ın 2-ci prezidenti Conn Adams (1755), 26-cı prezidenti Teodor

Ruzvelt (1880), 32-ci prezidenti Franklin Delano Ruzvelt (1904), 35-ci prezidenti Con Kennedi (1940), 43-cü prezidenti kiçik Corc Buş (1975), 44-cü prezidenti Barak Obama, BMT-nin Baş katibi Pan Gi Mun (1984), Pakistanın sabiq baş naziri Bənazir Bhutto (1973), "Microsoft"un təsisçisi Bill Qeyts (2007), Facebook-un yaradıcısı Mark Suckerberg və başqaları var. B.Geyts Harvərdin diplomunu universiteti 2 il oxuyub yarımqıç qoyduqdan düz 32 il sonra - 2007-ci il iyunun 7-də alıb. O, Harvard Universitetinə ilk dəfə 1973-cü ildə daxil olub və 1975-ci ildə uşaqlıq dostu Pol Allenlə "Microsoft" şirkətini yaratmaq üçün təhsilini yarımqıç qoyub. Universitetin Nobel mükafatçılarında Cek Sozdaqin (tibb üzrə, 2009), Albert Qorun (sühhət üzrə, 2007), Tomas Şellingin (iqtisadiyyat üzrə, 2005), Roy Qlauberin (fizika üzrə, 2005) adlarını çəkmək olar.

Bütövlükdə 75 Nobel mükafatı laureatı tələbə, müəllim və ya əməkdaş kimi Harvard Universiteti ilə bağlıdır. Harvard milyarder məzunlarının sayına görə də ölkədə birinci yerdədir.

Oruc MUSTAFAYEV,
"Azərbaycan müəllimi"